



## **REŠERŠE 2**

### **METODOLOGIE VÝZKUMU GENDEROVÉ PROBLEMATIKY, GEN 504**

**Marta Kašická**  
430715

Vyučující: PhDr. Iva Šmídová, Ph.D.

Datum odevzdání: 11. 5. 2015

Fakulta sociálních studií MU, 2015

## Techniky založené na rozhovoru a jejich využití v genderových studiích

Pro účely této seminární práce jsem si zvolila téma zabývající se technikami založenými na rozhovoru a jejich využitím v genderových studiích.

Rozhovor je jednou ze základních metod výzkumu. Je hojně využíván v řadě oborů, jako například v psychologii, v sociologii, v kulturní antropologii a v neposlední řadě také v genderových studiích. Může být používán jak ve kvalitativní, tak i v kvantitativní formě výzkumu. To také určuje podobu rozhovorů a hlavně míru jejich standardizace. Dle typu výzkumu rozlišujeme několik typů rozhovoru - nestrukturovaný či semistrukturovaný, které se používají ve kvalitativní výzkumné formě, a plně strukturovaný rozhovor, který naopak patří k výzkumu kvantitativnímu. Nejvýznamnějším rozdílem je, že při kvalitativních rozhovorech provádí dotazování pouze jedna osoba, zatímco při kvantitativním zkoumání je do sběru dat zapojena skupina tazatelů [Reichel 2009]. Rozhovor může sloužit jako samostatný výzkumný nástroj či může být doplněn jinými technikami (obsahovou analýzou, pozorováním a podobně). Rozhovor je velmi pracná a nákladná technika sběru informací, která je zároveň časově náročná a v kratších časových úsecích se stává nemožné získat potřebné informace [Disman 1993].

V kvalitativním rozhovoru je důležité věnovat zvláštní pozornost začátku a konci rozhovoru. Na začátku rozhovoru je důležité prolomit případné bariéry mezi tazatelem a komunikačním partnerem a zároveň získat souhlas se záznamem rozhovoru (nejčastěji na diktafon či jiné nahrávací zařízení). Konec rozhovoru je naopak důležitý proto, že při loučení můžeme získat další důležité informace. Tazatel by měl komunikačnímu partnerovi také nabídnout možnost dodatečného kontaktu [Hendl 2005].

Jak jsem již uvedla výše, u kvalitativního rozhovoru rozlišujeme dvě formy – nestrukturovanou a semistrukturovanou. Nestrukturovaný rozhovor dává tazateli i komunikačnímu partnerovi v jeho průběhu největší volnost. Otázky nejsou předem dány, ale vznikají až v průběhu rozhovoru – díky tomu dokáže přesněji reflektovat osobnost i aktuální situaci informanta. U tohoto typu výzkumu je však zásadní, aby měl tazatel potřebné schopnosti pro zvládnutí situací, které při volném rozhovoru mohou nastat [Reichel 2009]. Specifickou formou rozhovoru je tak zvaný narativní rozhovor, při kterém je informant vybídnut k volnému vyprávění. Tento typ rozhovoru se nejčastěji využívá v biografickém výzkumu. Je zvláště důležité nalézt vhodného participanta, který bude schopný a především ochotný vyprávět, a zároveň je nutné před začátkem rozhovoru definovat předmět vyprávění. Po skončení vyprávění narátora se tazatel snaží si pomocí otázek utřídit zjištěné informace a případně vyjasnit vzniklé rozpory [Hendl 2005].

Při semistrukturované formě rozhovoru přichází tazatel s připravenými otázkami či s načrtnutou strukturou rozhovoru. Zároveň však tazatel dává komunikačnímu partnerovi prostor pro volné odpovědi a pokládá případné doplňující otázky, které mohou pozměnit směr, kterým se rozhovor ubírá [Reichel 2009].

Největším úskalím kvalitativních rozhovorů je vyhodnocování zjištěných informací. Zjištěné informace se liší případ od případu a je velmi těžké nacházet v nich rámcové vzorce, které by mohly sloužit k vytvoření generalizovaných závěrů [Reichel 2009].

V kvantitativních výzkumech se nejčastěji používá standardizovaný rozhovor, u kterého jsou předepsány přesné formulace dotazů, jejich pořadí, ale také varianty odpovědí. Přestože se jedná o časově i finančně nákladnou metodu, pro jejíž realizaci je potřeba většího počtu tazatelů, výhodou je minimalizace možnosti vynechání odpovědi a také máme jistotu, že odpovídá správná osoba [Olecká, Ivanová, 2010].

Při standardizované formě rozhovoru může docházet k řadě zkreslení. První z nich bývá způsobeno vlivem osoby tazatele, jelikož se respondent může snažit (ať už vědomě či nevědomě) odpovídat na otázky tak, jak si myslí, že by si to tazatel přál. Druhé zkreslení

vychází z faktu, že výzkum se mnohdy zaměřuje na téma, nad kterým respondenti obvykle nepřemýšlejí a v průběhu výzkumu si tak postoj teprve utvářejí, což je nestabilní. Toto riziko lze snížit předvýzkumem, ve kterém se zjišťuje, zda jsou informace ve společnosti dostupné [Olecká, Ivanová, 2010]. Třetím rizikem je zkreslení zjištěných informací z důvodu předem stanovených možností odpovědí. Nízká pestrost v odpovědích však slouží ke snadnějšímu třídění informací a k jejich lepší možnosti generalizace [Reichel 2009]. Další riziko lze spatřovat v tom, že mnoho respondentů má tendenci s předloženým tvrzením spíše souhlasit než vyjádřit nesouhlas. To je možné redukovat tím, že do rozhovoru vložíme obsahově shodné tvrzení jednou v pozitivní a jednou v negativní formě. Ke zkreslení může docházet také volbou neutrální odpovědi (zpravidla v podobě slova „nevím“) [Disman 1993].

Pro genderová studia mají velký význam především kvalitativní formy rozhovorů, jelikož umožňují reflektovat osobnosti a osobní zkušenosti komunikačních partnerů, což je pro řadu genderových výzkumů velmi důležité. Neznamená to však, že by se v genderových výzkumech nevyužívaly také plně standardizované rozhovory. Je však důležité u každého výzkumu vždy zvažovat pozitiva a negativa, která s sebou určitá výzkumná metoda přináší a vždy se snažit zvolit tu co nejvíce vhodnou pro daný typ výzkumu.

## **Literatura**

Disman, M. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.

Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Olecká, I., Ivanová, K. 2010. *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. Olomouc: Moravská vysoká škola Olomouc.

Reichel, J. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada.

Umíte srozumitelně psát (gramatika stylistika). Bohužel jste zadání práce naplnila pouze částečně, viz mé poslední komentáře přímo v textu. Práci Vám vracím k přepracování. Odevzdejte ji prosím nejpozději do 10 pracovních dní jak do odevzdávnary ISu, tak emailem.